

AZ ISMERETLEN ISMERŐSÖK – HIÁNYPÓTLÓ KÖTET A NYUGAT-BALKÁN ALKOTMÁNYAIRÓL ÉS KORMÁNYZATI STRUKTÚRÁIRÓL

(Szabó, Zsolt: *Constitution and Government at the Western Balkans*.
Stuttgart, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2023, 216 p.)

MANZINGER KRISZTIÁN
egyetem adjunktus (KRE ÁJK)

THE UNKNOWN NEIGHBOURS – A MUCH NEEDED BOOK ON THE CONSTITUTIONS
AND GOVERNMENT STRUCTURES OF THE WESTERN BALKANS

(Szabó, Zsolt: *Constitution and Government at the Western Balkans*.
Stuttgart, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2023, 216 o.)

Az ember hajlamos arra, hogy ha valakiről sokat hall, akkor egy idő után már azt higgye, hogy ismeri az illetőt. Így vannak sokan a Nyugat-Balkánnal is, rengeteget hallunk a térség hat államáról, ezért hisszük, hogy ismerjük is őket. Amikor aztán lehetőségünk van kézbe venni egy a térséggel foglalkozó, átfogó munkát, akkor ismerjük fel, hogy tudásunk bőven kiegészíthető. Szabó Zsolt Nyugat-Balkán országainak alkotmányos, kormányzati és igazságszolgáltatási intézményrendszerait összehasonlító módon bemutató kötete hiánypótló áttekintést ad, így annak elolvasását mindenkinek ajánlom, a térséggel foglalkozók számára pedig elengedhetetlennek látom.

A kötet öt nagyobb fejezetből áll. Az első, bevezető fejezetben a szerző a térség hat országának vizsgálat szempontjából közös jellemzőit ismerteti, így a megkésett alkotmányfejlődést, illetve a jogállamiság és a hatalommegosztás hiányosságait. Habár az országok történelme jelentős mértékben összekapcsolódik, illetve nyelvileg és intézményi szempontból is sok hasonlóság fedezhető fel közöttük, a szerző már itt rávilágít arra, hogy történelmi okok miatt egészen különleges helyzetek is felmerülnek, amelyek jelentős hatással vannak az államok intézményeinek működésére. Így például Bosznia-Hercegovina és Koszovó esetében beszélhetünk egy egyre csökkenő mértékű, de továbbra is létező nemzetközi kontrollról, míg a Daytoni megállapodással etnoföderális állammá szervezett Bosznia-Hercegovina egyik föderális egysége teljesen központosított, a másik pedig erősen decentralizált, ami önmagában súlyos kihívásokat keletkeztet az állam működtetése szempontjából.

A bevezető hangsúlyozza, hogy a térségben az összetett etnikai viszonyok miatt elterjedt az etnokrácia, az etnikai csoportokra alapozott hatalomgyakorlás, ami autonómiák, kvóták vagy más intézményi megoldások révén valósul meg. Ez magyar szempontból kifejezetten érdekessé teszi a térséget, hiszen a külhoni magyar törekvések miatt minden létező és működő modell ismerete hasznos. Ahogy itt, illetve majd a kötet későbbi részeiben is látjuk, egyáltalán nem túlzás az alfejezet címében megjelenített, általánosan meghatározó jelző (*Ethnocracy as an overall guiding principle*).

A kötet második nagy fejezete kifejezetten az etnikai csoportokra alapozott hatalommegosztás kérdéskörét járja körbe. Itt egyrészt a szerző egy rövid áttekintést ad a vonatkozó szakirodalomról, majd intézményi megközelítést alkalmazva bemutatja a nyugat-balkáni államokban alkalmazott intézményi megoldásokat: így elsősorban az etnikai kvóták alkalmazását állami intézményekben; a parlamentekben alkalmazott, a kisebbségi etnikai csoportok leszavazhatóságát kizáró kettős többséget; illetve a Bosznia-Hercegovinában a „létfontosságú nemzeti érdek” védelme érdekében az államalkotó közösségeknek biztosított vétőjogot. Annak érzékeltetésére, hogy a jogalkotás és a törvényhozás működése szempontjából könnyen akadályt képező intézményi megoldások nem csak nyugat-balkáni jelenségek, a szerző röviden bemutatja a hasonló belgiumi és svájci modelleket. Ez a kitekintés mindenképpen hasznos, hiszen Belgium alkotmányfejlődését ismerve láthatjuk azt, hogy az etnokrácia nemzeti szempontból megosztott államokban az államegység és a stabilitás fenntartásának eszköze lehet,¹ míg Jura kanton Bern kantontól többlépcsőben a közelmúltban megtörtént különválásának folyamata azt mutatja, hogy a nemzeti közösségek még etnikai szempontból olyan mintaállamnak tekintett országokban is törekednek saját területük intézményesített körülrajzolására, mint Svájc.²

A harmadik fejezet a törvényhozások működését tekinti át hét alfejezetben. Az első a választási rendszereket mutatja be országonként, a második pedig a parlamentek szervezetét intézményi megközelítésben. A harmadik a törvényhozások működésének jogszabályi kereteit ismerteti, míg a negyedik a képviselői jogállást mutatja be annak attribútumain keresztül. Az ötödik alfejezet a parlamentek munkájának nyilvánosság részéről megismerhető-

1 MANZINGER Krisztián: A föderális belga állam, avagy a vallon-flamand együttélés sarokpontjai. *Pro Minoritate*, 2016/1, 3–20.

2 MANZINGER Krisztián: *A területi fókuszú kisebbségvédelem szükségessége és főbb ismérvei Európában*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019, 96.

ségének kérdéseit és eszközeit tekinti át, a hatodik a jogalkotás, a hetedik pedig a parlamenti ellenőrzés részletkérdéseiről ad felvilágosítást. A szerző által választott módszer logikus és az intézményi sajátosságok megértése mellett könnyűvé teszi az összevetést is, ami nem elhanyagolható szempont hat ország összehasonlítása esetén.

A negyedik nagy fejezet a kormányzatok működését vizsgálja öt alfejezetben. Ez az első olyan része a kötetnek, ahol nem intézményi szempontú, hanem országonkénti vizsgálatot alkalmaz a szerző. Ez könnyen érthető okból történik, hiszen amíg például az etnikai közösségek jogai vagy a parlamentek működése kapcsán az intézményesített szabályok jelentős hasonlóságot mutatnak, addig a kormányzatok szabályozásában és legfőképpen működésében már jelentős eltérések merülhetnek fel az egyes országok között. Az első alfejezet a központi kormányok és az államigazgatás, a második a területi – helyi és regionális – közigazgatás működési kérdéseit, a harmadik a közigazgatási rendtartás szabályozását, míg a negyedik a közszolgálat kérdésköréit járja körbe. A szerző nemcsak a száraz joganyagot ismerteti, hanem kritikát is gyakorol, illetve rámutat pozitívumokra és negatívumokra is. Az ötödik alfejezet általánosságban a közigazgatási reform és különösen az Európai Unió integráció erre gyakorolt hatásait vizsgálja az egyes országokban.

Az ötödik nagy fejezet az igazságszolgáltatást vizsgálja két alfejezetben, szintén országonkénti csoportosításban. Az első alfejezet az alkotmánybíráskodás működését vizsgálja, míg a második a bírósági rendszer egészéről ad rövid áttekintést. Ez az ismertetés bár szorosan nem kapcsolódik a kötet címében ígért tartalomhoz, közel sem szükségtelen: a bíróságok és különösen az alkotmánybíráskodás működése a kormányzás és a törvényhozás működésére is jelentős hatással vannak.

A kötet bizonyos értelemben sajátos szerkezetű, hiszen nem tartalmaz egy összegző fejezetet. Azonban minden nagyobb tartalmi egység egy rövid összeggel zárul, ami nagy segítség az olvasó számára, ráadásul így az egyes részek önálló egységként is megállják a helyüket. A szerteágazó vizsgálat okán a kötet végére nagyon nehéz lett volna egyetlen általános összegző fejezetet írni, azonban mivel a logikai egységek végén a szerző ezt már megtette, ezért az olvasónak nincs hiányérzete.

Amiről mindenképpen szót kell ejtenünk még ebben a recenzióban, az az irodalomjegyzék. A szerző munkájának jelentőségét ugyanis ez mutatja meg: túlnyomórészt olyan források szerepelnek itt, amelyek egy ország egy kérdését vizsgálják, vagyis Szabó Zsolt elévülhetetlen érdeme ennek a fragmentált tudásnak az összerendezése és egy kötetbe szerkesztése. Bizton állítható,

hogy ez a kötet mérföldkő és a térséggel foglalkozó szakemberek számára elengedhetetlen az itt foglaltak ismerete. A benne rejlő tudás megszerzését az is elősegíti, hogy jogi szakszöveghez képest a könyv könnyen olvasható, az olvasó nem fárad bele az információba. A rengeteg alfejezeten belül kis egységek alkalmazása a könnyű eligazodást segíti: ha kifejezetten mondjuk az albán területi közigazgatás vagy a bírósági rendszer érdekli az olvasót, akkor könnyen megtalálja a vonatkozó információkat.

A kötetet tehát bátran ajánlom szakembereknek, de a Nyugat-Balkán országai iránt érdeklődőknek is. A szerzőnek pedig azt tudom tanácsként megfogalmazni, hogy érdemes lenne a kötetet magyar nyelven is megjelentetni.

Glossa luridica

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának állam- és jogtudományi folyóirata

Szerkesztési szabályok

A törzsszöveget Calibri betűtípussal, 12-es betűmérettel, normál sorközzel, nullás térközzel, bekezdés előtti és végi sorköz nélkül, sorkizárva kell írni.

Cím:

A CÍM VÉGIG KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Alcím normál szedéssel, középre zárt

ALATTA A SZERZŐ NEVE („DR.” VAGY MÁS ELŐTAG NÉLKÜL, KIVÉTEL AZ IFJ. STB.)
KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Szerző neve alatt titulusa és (zárójelben) intézménye kurziválva (vezetői megbízás nélkül)

Például:

ACTIO COLLECTIVA EUROPAE ANTE PORTAS

Európai kollektív igényérvényesítés a kapuk előtt

UDVARY SÁNDOR
egyetemi docens (KRE ÁJK)

Absztrakt és kulcsszavak:

A címet és a szerző(k) nevét követően egy 8-10 soros, a tanulmány elkészítésének okait, a mű céljait, módszereit és eredményeit röviden összefoglaló absztraktot, valamint a tanulmányban használt legfontosabb fogalmakat és kifejezéseket rögzítő rövid felsorolást (kulcsszavak) is kérünk. A magyar változat mellett kérjük a tanulmány címének angol nyelvű változatát, valamint az absztrakt és kulcsszavak angol fordítását is.

A törzsszöveg tagolása:

A szöveg tagolása elsődlegesen **félkövér** szedésű és arab számozású fejezet-címekkel történik. Az esetleges további tagolás mélysége összesen legfeljebb négy egység lehet, azzal, hogy a második egység esetében a cím szintén **félkövér**, a harmadik egység esetében normál, míg a negyedik esetében *dólt* szedésű.

Például:

1. A jog

1.1. A jog fogalmi elemei

1.1.1. Magatartásszabály

1.1.1.1. *Tilalom*

Az automatikus számozást kérjük kikapcsolni.

A bekezdéseket csak ENTER választja el, behúzás, tabulátor használata kerülendő. Amennyiben azonos bekezdésen belül szeretne új sort kezdeni, sortörés alkalmazandó (shift+enter). A bekezdések végső formájukat a tördelés során nyerik el.

A törzsszövegben a kiemelést a kurziválással lehet jelölni, minden más stílus (aláhúzás, **félkövér**, KISKAPITÁLIS) használata a törzsszövegen belül kerülendő.

Szakirodalmi hivatkozás:

A cikkben végjegyzet nem használható, kizárólag folyamatos (arab) számozású, 10-es betűméretű lábjegyzetek használhatók. A cikkhez irodalomjegyzék nem csatolható.

Könyv idézése:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett könyv teljes címe kurziválva* [Többkötetes mű esetén a teljes cím után zárójelben kell utalni a kötet számára római számmal (pl. I. kötet), szükség esetén annak címével.]. Megjelenés helye, kiadó neve, a megjelenés éve, oldalszám (bármilyen oldalra való további utalás, pl.: p., pp., o., old., oldal szövegszerű használata nélkül!).

Például: SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog (I. kötet. Általános rész – Személyi Jog)*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941, 271–273.

Külföldi szerző esetén a szerző családi neve áll elöl, ezt követi keresztnéve (utóneve). Ilyenkor a két név között vessző áll. Ha idegen nyelvű a kézirat, és magyar szerző magyar művére utal, a vezetéknev áll elöl, majd vesszővel elválasztva jön a keresztnév. *Utóbbi három szabály a tanulmánykötetben, illetve folyóiratban megjelenő írásokra utalás esetén is irányadó.* A kiadás helye után szükség esetén a (kiadás országa) zárójelben megadható.

Például: JONES, Craig: *Theory of Class Actions*. Toronto (Canada), Irwin Law Inc., 2003, 14–15.

Az oldalszámok között nagyköötjel (–) használata szükséges.

Idézés tanulmánykötetben szereplő cikkből:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, keresztnéve normál betűvel: *Az idézett tanulmány teljes címe kurziválva.* In: A TANULMÁNYKÖTET SZERKESZTŐJÉNEK VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel (szerk.): *Tanulmánykötet címe normál betűvel.* Megjelenés helye, kiadó, a megjelenés éve, oldalszám.

Például: UDVARY Sándor: *Szenzorok mátrixában. Jogi aggályok a digitális világ felépítésében.* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Határtér: Digitális kihívások a jogban.* Budapest, Patrocinium Kiadó, 2021, 159–171.

Idegen nyelven megjelent mű esetén a szerkesztésre utalás is az adott nyelvhez igazodjon. Leggyakrabban: (ed.), (eds.), illetve (Hrsg.).

Cikk folyóiratból:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett cikk teljes címe („In” nélkül!). Folyóirat címe kurzívval,* a megjelenés éve/a folyóirat lapszáma, oldalszám. A megjelenés évét követően – tipikusan egyes nem magyar folyóiratok esetében – megadható az évfolyam- és lapszám is: év, évfolyam (lapszám) formában.

Például: ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. vagy ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995, 72 (7), 1007–1010.

A folyóiratok általánosan (esetleg hivatalosan) használt rövidítései a jegyzetekben nem használhatók. (pl. JTK a Jogtudományi Közlöny helyett nem lehet).

Internetes hivatkozás:

Az URL megjelölésével és a letöltés időpontjának megjelölésével történik a hivatkozás

Például: www.echr.coe.int/Convention/webConvenHUN.pdf (2016. 03. 17.)

Ismételt hivatkozás:

Már idézett műre hivatkozás: SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL i. m. + oldalszám

Például: VÉKÁS i. m. 233.

Ha már a szerző több művére történt hivatkozás, akkor a hivatkozott mű megjelenésének éve zárójelben kiegészíti az előbbit – pl. VÉKÁS (1994) i. m. 233.

Ha egy szerzőnek azonos évben több műve is megjelent, melyek hivatkozásra kerülnek, betűjellel teszünk különbséget (ezt az első, teljes hivatkozásnál már jelezni kell):

Így első alkalommal ALEXANDER, Larry: A unifying theory? Impossible. *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. [a továbbiakban: ALEXANDER (1995a)]

Ezt követően ALEXANDER (1995a) i. m. 1008.

Ha a következő lábjegyzet ugyanabból a műből származik: Uo. 34.

Lábjegyzet mindig nagybetűvel kezdődik, a végén pont zárja le, vö., ld., pl. rövidítéseket használhatjuk (a nagybetűs kezdés és a ponttal való lezárás nem érvényesül internetes hivatkozásnál). Az op.cit., ibid., cf., e.g. és egyéb rövidítések a magyar nyelvű tanulmányokban kerülendők.

Idegen szöveg idézése:

Az idézet elején és végén nyomdai idézőjelet használunk: tehát „idézet” és nem „idézet”. Ha nem pontosan úgy kezdenénk az idézetet, ahogy az az eredetiben szerepel, akkor a korrekcióra szögletes zárójelet használunk: „[I] dézet”. Ugyanígy járunk el, ha az idézetből kihagyunk részeket ([...]), vagy ha értelemzavaró részt korrigálunk. Az idézetben belüli idézet jelölése a hagyományos módon, ún. lúdlábbal történik („a »clear and present danger« elve alapján...”).

Lábjegyzetben történő idézés esetén a lábjegyzetszövegben idézünk, anélkül, hogy megtörnénk a lábjegyzetszöveget (nem kell tehát új bekezdés).

Az idézetet sehol nem kell kurziválni.

Például: „[Mivel] a pártok a politikai rendszer meghatározó részei, helyénvaló, hogy az általános rendelkezések között [...] szól róluk az Alkotmány. [...] [A] pártok más alkotmányokban [is] az állami szervek és az alapjogok fejezetein kívül, vagy a szuverenitáshoz, vagy a választójoghoz illeszkedve szerepelnek.”

Kiemelés:

Nem dupla, hanem szimpla idézőjellel, pl. ‘jogrend’ (és nem „jogrend”)

Kiemelhető: egy-egy fontos szó, sajátos értelemben használt szó, idegen szó, általánosan használt jogi alapelv.

Kurziválás:

Akkor alkalmazzuk, ha hangsúlyozni akarunk valamit (az idézetet önmagában még nem kurziváljuk).

